

LØEG

Johan Herman Løeg (1839-1927)

Ved Ola Kvalsund Aalesunds-personalie 19 århundre.

Vedheftet 4 maskinskrevne ark med Peter Stensagers referat, nedskrevet i 1921, av Johan Herman Løegs muntlige opplysninger om Løeg-slektens historie:

Til Borgund bygdebok.

Johan H. Løeg (1921) 81 år, forteller: Født på Valderø den 30.12.1839. 9 ½ år gammel kom han til Ålesund for å gå på skole der, da flyttet også hans far til byen og drev handelen der, da den nye lov forbød handel i inntil 3 mils avstand fra kjøbstaden. Hans far bodde i Ålesund i 14 år, blev så i 1871 ansatt som fyrvokter på Rundø og var der i 14-15 år. Søkte avskjed og flyttet tilbake til Valderø og overtok fyret her igjen. Døde her.

Så forteller han:

I Henrik Steffens noveller omtales en grev Kronfeldt, som beklede en høi stilling ved det sachsiske hof og eide betydelige godser i Sachsen. Han hadde der en søster, som forblev ugift, og en halvbror i preussisk tjeneste, og som ombyttet sin høie stand med den borgerlige, idet han giftet sig med en håndverkers datter i en liten by i nærheten av Dessau. Denne Kronfeldts halvbror hadde en søn og en datter som hadde antatt sin mors borgerlige navn Leith. Disses foreldre døde tidlig, og datteren, hvis navn var Amalie, kom først til en venninne av moren, enke efter en snekker Knutz fra Gørbig, hos hvem hun da var en tid, med understøttelse av sin rike, grevelige tante. Senere, da tanten hadde testamentert sin formue til sin halvbrors barn, kom Amalie til sin onkel, grev Kronfeldt, og blev oppdratt under adelige forhold. Grev Kronfeldt og hans hustru arbeidet meget for at Amalie skulle ekte et medlem av famlien Landau, men det lyktes ikke å istandbringe denne forbindelse, da det fornemme adelige liv ikke var efter Amalies karakter og natur. Under grev Kronfeldts sommeropphold i 1737 på sitt stamgods i Landsitz blev han besøkt av en handelsreisende som aktet å gjøre forretning med ham i vin. Dette var en ung mann ansatt i et større handelshus i Hamburg. Hans navn var Løeg. Fra Søndmør i Norge.

Amalie var i et bryllup. Blant gjestene gjenkjendte hun en ung mann som hun måtte tilstå for sig selv ikke var henne likegyldig. Hans sterke muskebygning tydet på usedvanlig kraft og dog var han rank og velproporsjonert. Hans frie panne vidnet om forstand, hans trekk var regelmessige, og han fremtrådte avsatt med forstand, selvfølelse og frimodighet, hans likefremhet var videre forent med den største godmodighet. Hun fikk vite at hans navn var Løeg, han var nordmann fra Søndmøre, på vestkysten mellom Bergen og Trondhjem. Hun fikk videre vite at hans far var en rik godseier, som hadde latt ham få en mer enn vanlig god oppdragelse hos en prest, og senere sendte ham til Hamburg for å lære handelen. Det var hans hensikt at sønnen skulde nedsette seg i Bergen. Tilfeldigvis gjorde han bekjendtskap med en kjøpmann fra Hamburg, som på en reise til Arkangel ble nødt i en storm å søke nødhavn på Søndmøre, og denne kjøpmann fikk gjort ham begripelig hvilken fordel han vilde ha av at sende sønnen til Hamburg. Kjøpmannen tilbød sig å ta ham med sig, og faren ga sitt samtykke hertil.

I Hamburg ervervet Løeg sig sin prinsipals velvilje, han sendte ham til andre steder i Tyskland som handelsreisende, som skulde innlede handelsforbindelser. Han kom i bekjendtskap med en greve som vilde ha ham til å innrede en vinkjeller til sig på sitt gods, hvor Amalie var, og hun gjorde et godt inntrykk på ham. Løeg så Amalie inn i øinene. "Nådige komtesse", sa han, "jeg vover å tiltale Dem, det er ikke så ganske passende kanskje, så meget mindre som meg neppe tør tro at de endnu erindrer meg". "Ak jo", herr Løeg, "skulde jeg så snart glemme min fars venner, dessuten har jeg også hatt den fornøyelse å se dem i Warschau. De erindrer mig nu?" Amalie og Løeg var svært forelsket i hverandre, men greven ønsket ikke at hun skulle få Løeg, og de blev da skilt ad. Amalie uttalte at hun aldrig kom til å glemme Løeg, så lenge hun levde. Amalie var meget kristelig hengiven, står det i beretningen. En viss Waschmuth var valgt til å reise til Grønland for å misjonere. Han måtte da få sig en kristen kone. Om 3 damer skulde der da kastes lodd, og loddet falt på Amalie.

Han var meget bedrøvet for dette, da hun ikke kunde elske noen annen enn Løeg. Men da loddet faldt på henne, besluttet hun i ydmykhet å ta misjonæren, og de reiste til Grønland og var der noen år. Allikevel blev Amalie til sist gift annen gang med Løeg. Ved deres reise hjem (altså Waschmuths) drev de av for storm og kom til Søndmøre og ble bjerget av lodsens på Godø. Presten døde underveis, og Amalie kom til Giske, mødte Løeg, og de blev gift! Det hadde sig slik at 8 uker etter at Amalie var kommet til Giske, kom Løeg hjem fra Tyskland. Han fikk høre at en tysk dame var forlist og var kommet til Giske. Det var altså Amalie. Da de døde, ble begge begravet på Giske.

Hans Løeg var denne gutts far, f. 1713, død 1792 og begravet på Giske. Bodde som handelsmann på Valderhaug. Var gift 2 ganger, første gang 22.8.1748 med hvem vites ikke, men bryllupet var på Havnen (Skriverhavnen på Sulalandet ?) 2. gang gift med Malene Marie Brandal. Bryllupet holdtes på Solnør og vielsen foregikk i Skodje kirke i 1764. En av hans sønner var Andreas Løeg f. 29.10.1755, etter første ekteskap, d. 26.3.1830. Handelsmann på Valderhaug. Gift 29.9.1789 med Johanne Helene Brandal f. på Brandal 4.7.1766 d. på Valderhaug 1848. Hun var stedatter til handelsmann Ingebrigt Nørve i Ålesund. Vielsen foregikk i I. Nørves hus, som senere eides av Nils Devold. Andreas Løeg og hans hustru ligget begravet på Borgund kirkegård. En av hans brødre var Knut Severin Løeg, som ble han efterfølger på Valderhaug. Født 28.10.1757. Han var det som hadde handel i Jektevengen – som endnu står der. Andreas Løegs sønn var Ingebrigt f. 22.10.1793, død på Ullahammer 30.4.1862. Utdannet som handelsmann i Hamburg, etter en tid å ha vært på kontor hos handelsmann Tonning på Stenvåneset. Kjøpte Ullahammer av Elias Rønneberg i 1836. En annen av Andreas Løegs sønner var Andreas f. 9.3.1804. bodde først som handelsmann på Valderhaug, var samtidig fyrvokter. Fra 1848 bodde han som handelsmann i Ålesund, men hadde framdeles fyret på Valderhaug. Ble 1858 ansatt som fyrforvalter på Rundø fyr. I 1871 flyttet han igjen til Valderhaug hvor han var fyrvokter til sin død 10.2.1882. Gift med Anne Bagge Mechlenburg f. i Søvik 1813. d. 27.1.1890. Anne Bagges far var godseier H. Mechlenburg, Søvik. Han var sønn av handelsmann Mechlenburg i Vegsund, og hadde i yngre år lært gullsmid-håndverket. Moren var Anna Florence Abelseth, datter av presten Abelseth i Haram, som eide hele Søvika, Grytetranda, Otterlei på Fjørtoft, Helleviken på Lepsø m flere steder.

Andreas og Anne Løegs barn var:

1. Hans Henrik f. 4.5.1838 på Valderhaug, bodde som handelsmann på Ullahammer, døde i Ålesund av hjertetilfelle 1865, begravet på Ålesunds gamle kirkegård ved kirken.
2. Johan Herman f. 30.12.1839. Drev forretning på Ullahammer etter brorens død, og var der til like fyrvokter. Da han sluttet forretningen der, fikk han hummer- og lakseforretning med innkjøp for Fisher Brothers Co i London etter C. E. Rønnebergs Senior. Samlet årlig ca 30 000 hummer fra Stad til Kristiansund med 12-14 oppkjøpere, som sendte hit til Valderhaug i kasser hver løndag, fra 3-400 til 1500 fra hver oppkjøper. Løeg hadde 12 store hummerkister, som lå på sjøen bortenfor brygga. De tok ca 300 hummer hver. Pakket i eksportkasser på 50 hummer hver, og sendte til London via Grimsby 2 ganger i uken. Før – i Rønnebergs tid – sendte Londonfirmaet skuter med brønner i (de hadde i alt 30) over til Norge hver 14 dag og hentet selv hummeren. Smakkene gikk for seil, så det gikk ikke alltid så fort. Løeg var begynt for egen regning alt i Rønnebergs tid og sendte direkte i ny forsendelsesmåte: Han brukte lyng som lå i sjøen 3 dager og ble godt gjennombløtt og la så hummeren lagvis i lyng i passende små eksportkasser. Dette slo godt an hos det engelske firma, da den ellers svært risikable eksport ved denne forsendelsesmåte viste seg å medføre at hummeren holdt seg bedre. Ved den tidligere forsendelsesmåte døde opptil halvparten

av hummeren. Chefene for London-firmaet var 2-3 ganger på besøk hos Løeg på Valderhaug, og han og broren var invitert til gjenbesøk og oppholdt sig omkring 1890 som gjester 1 uke i London, med fri reise frem og tilbake. Fishers var religiøst interesserte folk. De spurte en dag hvilken kirke gjestene ønsket å gå i. Johan Løeg svarte da at de hjemme hadde en bok av Spurgeon. "Han er eng god venn av oss," sa Fisher. "Så fikk og", sier Løeg, "vi den opplevelse å høre denne berømte predikant og ble siden presentert for ham". Spurgeon ble buden til te hos Fishers, en hyggelig og morsom mann. Etter teen spilte Fisher og Spurgeon dam. Løeg drev denne forretningen med Londonfirmaet like til 1910, da han gikk over til å kjøpe for Chr. Bjælland & Co inntil krigen (den første verdenskrig). Løeg kjøpte også laks for London-firmaet, han kjøpte fra 70 til 100 laksenøter, vesentlig på Sunnmøre. Drev med dette i 6-7 år. Kort før krigen solgte Løeg stedet her til handelsmann Olai Mulelid, således at Løeg og søsteren Sophie (enke etter bakermester Methlie i Ålesund) skal ha fritt hus så lenge de lever. (dette med bakermester Methlie må være feil, hun var enke etter Joachim Methlie). Gamle Carl Rønneberg d.æ. tollbetjent Wentzel og Han Jacob Mechlenburg i Sjøvik var Johan Løegs faddere. Hver fødselsdag fikk han en speciedaler hos Rønneberg.

3. Severin Johan Løeg f 26.8.1842 d 15.1.1902 som tollstasjonsbestyrer på Valderhaug. Utdannet på Røkums landbruksskole på Nordmøre som agronom og utskiftningsmann ble senere tollbetjent. Alle brødrene er ugifte. Severin har vært en virksom mann med allsidige interesser. Han var med opprettelsen av Valderhaug skolehus i 1869, Borgund sparebank 1880, sammen med prost Madsen, var med og fikk i stand oppsynet på Sunnmøre 1878. Var med og fikk i sving Ålesunds landmannsbank etter den gamle banks fallitt, med akkord på 60 %, reiste rundt på Sunnmøre i 3 uker for å få ordnet dette. Var videre med ved opprettelsen av assuranseforeningen for fiskefartøyer på Valderhaug, kapelaniet på Valderhaug i 1878, losje IOGT, dampskipsrute på Giske, Valderø og Godø, første med D/S Anna 1891, siden Ternen, postforbindelse Godø-Valderø. Telefon fra Godø og nordøver øyene til Ona arbeidet han med, og fikk det også til slutt gjennomført, havneanlegg med mer. Severin Løeg fikk videre, med støtte av senere oberst Gregersen, gjennomført at det ble fyr på Ullahammer. Nevnes kan også at han sammen med lærer H. Vestre og prost Barman d.æ. ga støtet til opprettelsen av Haram Sparebank og var den første som satte inn penger der. (dette kan umulig være sant.)

Hovedbygningen på Valderhaug som nu står her, er bygget av hans bestefar, Andreas Løeg, og er uforandret bortsett fra at den har skifertak. Innvendig er værelsenes inndeling omtrent som tidligere men der er ny panel på de opprinnelig malte tømmerveggene. På baksiden, hvor kjøkkenet er, er reisverk, som formentlig er av noe nyere dato enn bygningen for øvrig. Østenfor, vegg i vegg med hovedbygningen, stod den gamle, ældste bygning, en rund tømmerstue hvortil tømmeret, etter hva han hadde hørt av eldre folk, skulle vært hentet på Ålesunds Aksla. Den hadde en gjennomgående gang eller sval i husets vestre ende, en større stue med 3 lave brede vinduer og en mindre innenfor den med ett vindu. På baksiden kjøkkenet med en stor grue. Huset ble revet da han var 10-12 år gammel. Mellom huset og nøst, som også stod da, var et smug. Ovenfor (bak) gamlehuset, stod og står fremdeles et større hus, som også stod slik i hans barndom. Det inneholdt gjesteværelser, samt i 1ste etasje et snekkerverksted, som bruktes av de snekkere faren leiet til å utføre reparasjoner, forarbeide møbler etc. Hans far hadde forresten selv gått i møbelsnekkerlære i Bergen, rikfolks sønner lærte ofte et håndverk den gang. Stabburet står som det stod den gang. Længere oppe på marken, omtrent opp for bakkekanten, stod en stor løe- og fjøsbygning, som ble revet for kanskje en 60 år siden. Dessuten noen småhus, blant annet vognskur. Hans far hadde den

gang 16 kuer, 2 hester, mange sauer (30-40). Halvdelen av besetningen ble om våren sendt til Hjørundfjorden på havnegang. Der hvor prestenøstet nu står, var et en-etasje pakkehus av tømmer og nedover fjøra omtrent til nuværende ringsten, gikk en lang trebrygge med en stake med en talje i nederst. Det nåværende pakkehus nede ved nedgangen til fyret er visstnok omtrent så gammelt som hovedbygningen og er av tømmer. Ved gårdsplassen til hovedbygningen, kan man også se at det står et eiendommelig hus dannet av bakkdelen av en nordlandsjekt (vængejekt). Den har vært benyttet som butikk og brennevinshandel, men er nå vedhus. Den stammer fra en nordlandsk vængejekt som for, det sies halvtannet århundre siden, drev i land på neset her innenfor, der hvor Parelius Rønnebergs hus stod, et lignende hus som dette. Parelius Rønneberg eide den annen halvpart av Valderhaug, fra elven og nordover.

Den gamle fyr.

Omtrent ved sydvestre hjørne av prestegården (som ikke var bygget den gang) stod det gamle fyr. Det var et lite firkantet hus på ca 3 meter i hver kant, ovenpå der en innretning som de heiste en fyrlykt på. Denne lykt lyste med 4 talglys av tykkelse som håndleddet på en voksen mann. Senere ble det voksllys, og senere igjen lampe. I ca 20 år var det hans bestefar som passet og bekostet denne fyranretning, det var også han som privat opprettet den av interesse for skipsfarten. Til gjengjeld skulle familien Løeg ha tilsynet med fyret når dette senere gikk over til staten (fyrvesenet). Senere kom fyret ned på pakkehuset – spor av rekkverket synes endnu på veggen – der var det et par år, så kom det ned på nuværende kai inntil i den siste tid (for 15-20 år siden) det nye fyr blei oppsatt. Den nåværende prestebolig ble bygget av fyrvæsenet i anledning av den eldre fyr, som bolig for fyrvokteren. På nordlandsjektens tid, da disse leverte tørrfisk til Bergen, kunne det på redan her ligge opptil 60-70 skuter for motvind. Da var det livlig her, sier Løeg.

Tollstasjonen her er meget over 100 år. Første tollbetjent var Erdmann 1803-1812. Senere kom Wentzel 1812-1822, Olsen 1822-1845, Hegge 1845-1849, Boye 1849-1855, Brinchmann 1855-1865, Nicolaisen 1865-1871, Thorbjørnsen 1871-1877, Severin Løeg 1877-1902, Peter Nilsen fra 1902. Sersjant Ask bodde på Løeg-gården til Frøland kjøpte for ca 30 år siden. Den inderste enden av huset er eldst, rundt tømmer. I bårdstuen var der flere rader med senger, tre i høiden. I storstuen på hovedgården innebygd seng med forheng. Ovnene som er i postkontoret stod i storstuen.

Oslo, juni 1949
Peter Stensager

Sunmørsposten 22.12.1956